

A KATOLIKUS EGYHÁZ EMBERBARÁTI MUNKÁSSÁGA

„Szegények mindig lesznek veletek”, – mondotta a kereszténység isteni alapítója és nemcsak tanításával, hanem életének számos példájával is buzdította követőit arra, hogy az élet elesetteit felkarolják, szerető szívvel támogassák a szerencsétleneket.

És ha végigtekintünk a kereszténység történelmén, az ősegyház korától kezdve mindig megtaláljuk az egyházi szegényápolásnak többé-kevésbé kifejlett rendszereit. A katolikus, egyház mindenkor intézményesen végezte a szegények gondozását, még pedig azt lehetne mondani, hogy fejlődésével fordított arányban. Az egyház feladatai ezen a téren ugyanis abban a mértékben csökkentek, amint tanai áthatották a társadalmat és az államot s amint egyrészt a krisztusi elvek elterjedése társadalomban és államban a szegények társadalmi és állami támogatását egyre intézményesebbé tette, másrészt pedig az egyházi vagyon fokozatos csökkenése megkevesbítette a tulajdonképeni egyházi karitás gyakorlásának lehetőségét.

Ratzinger „Az egyházi szegényápolás története” című alapvető könyvében joggal mutat rá arra, hogy a szegényügy mint ilyen tulajdonképen a kereszténység révén lett intézmény, a szegénységet csak a kereszténység tette közgondoskodás tárgyává, olyan ügyé, mellyel rendszeresen foglalkozni nemcsak érdemes, hanem közkötelesség is.

A hangsúly az intézményességen és az általános felfogáson van, mert hiszen a pogányságban is akadtak a szegényeknek egyes felkarolói, de a pogány felfogás a könyörületességet általánosságban jellemgyengéségnek, férfíhoz nem méltónak tekintette és annál kevésbé gyakorolta intézményesen.

Nem így a kereszténység, amelyben Krisztus a szegénységet azzal, hogy maga is szegényül és szegények között élt, megszentelte és a könyörületességet, az irgalmasság testi és lelki cselekedeteit a tökéletesség felé vezető út elengedhetetlen iránymutatói közé sorozta. Ahogy olvassuk az újszövetségi Szentírás könyveit, akár az evangélistákat, akár az Apostolok Cselekedeteit, vagy a Leveleket, úgyszólván oldalról-oldalra találjuk bizonyítékait annak, hogy az őskereszténység milyen fontosságot tulajdonított a karitás tényleges gyakorlásának, s hogy az apostoli időkben már mennyire intézményesen volt az megszervezve.

Az őskereszténység elismerte a javak egyenlőtlen állapotának tényét és ezen a tényen nem is akart változtatni, hanem az állapotból folyó kötelességek között a gazdag elé a jótékonykodás, a szegény elé pedig a megnyugvás erényeit tárta. A gazdag vagyonának feleslegét köteles volt – lelkileg köteles – az oltárra helyezni és Istennek felajánlani, hogy azt a püspök azután a szegényeknek ossza ki. Ideálisnak mondható állapot volt az első keresztény közületekben, amelyekről az Apostolok Cselekedetei (4. 34.) így ír: „Nem is volt senkisémm szűkölködő közöttük, mert mindenki, akinek föld- vagy házbirtokuk volt, eladák és az eladottak árát elhozzák és az apostolok lábaihoz tették. Minden egyesnek pedig annyit osztottak ki, amennyire kinek-kinek szüksége volt”.

Azt lehet mondani az egyik kiváló szerzővel, hogy így lett az alamizsna Istennek adott áldozat és a szegényápolás istentisztelet. Hiszen az adományok kiosztása a vasárnapi mise-áldozat keretében történt, melyet éppen ezért jellemző kifejezéssel az első időkben szeretetlakomának (agapé) neveztek.

És így történt, hogy bár a kereszténység első hívei az első három évszázadban, az üldözések korában túlnyomó részben a szegényebb néposztályok közül kerültek ki, az őskeresztények között voltak ugyan szegények, de koldusok egyáltalában nem voltak. Pedig ugyan-

ekkor a pogányok között a koldusok száma és azoké, akik jóformán csak egyes emberek ötlesterű nagylelkűségéből éltek napról-napra, egyre jobban növekedett.

A szeretetlakomák intézménye természetesen csak addig maradhatott meg, amíg a keresztény egyházak aránylag igen csekély lélekszámot foglaltak magukban. A kereszténységnek egyre rohamosabb fejlődésével, különösen az üldözések korszakának elmúlása után, ennek a formának el kellett tűnnie és egyre inkább szimbolikussá változnia, de nem tűnt el a rendszeres egyházi szegényápolás, sőt egyre inkább nyert méreteiben.

Külön szervek alakultak, amelyek a püspöknek és a presbitereknek a szegényápolás terén kezükre jártak; ezek a diakónusok és ezzel párhuzamosan a nagyobb helyeken a női karitás prototípusai, a diakonisszák. A diakonusi intézmény nyomaira már az apostoli időkben reáakadunk, de rendszeres kialakítása csak a harmadik századtól kezdve mutatható ki, amikor kifejezetten a püspöknek a szegényápolásban való segédkezői, majd később ezt a feladatot önállóan végző társai gyanánt léptek fel. Magát Rómát is több diakóniára osztották fel és talán nem érdektelen annak felemlítése, hogy a mai bíborosi testületnek a beosztása, az úgynevezett tituláris templomok jelentős része ezekre az őskeresztény időkől származó diakóniakra vezethető vissza.

A diakónusok útján való alamizsnálkodás már lényegesen különbözött az apostoli idők szeretetlakomáitól, melyek nem elégíthették ki a fejlődő szükségleteket. Egészen új módszer kezdődött, az az eljárás, amelyet a keresztény karitás különféle ágazatai között azóta is a legjobbnak és leggyakorlatibbnak tartanak: a házi szegényápolás rendszere. Éppen azért állanak a szegénygondozás szolgálatában egyre nagyobb számban diakónusok és diakonisszák, hogy a szűkölködőket és arra reászorulókat otthonaikban keressék fel, személyesen győződjenek meg szükségleteikről és ezzel mintegy ősei legyenek a modern szegénygondozás egyik legnagyobb elvének, a környezettanulmányozásnak. A diakónusoknak és diakonusszónőknek ugyanis kezdetben az volt a feladatuk, hogy általában kutassák fel a részükre kijelölt területen a segélyre szorulókat, azután győződjenek meg szükségleteikről, ennek alapján tegyenek javaslatot a nekik adandó segélyről és végül személyesen vigyék el a segélyt lakóhelyeikre.

Természetesen ez a segítség nemcsak anyagiakból állott, mert az egyházi szegényápolás mindenkor párhuzamosan végezte az irgalmasság lelki cselekedeteit a testiekkel. A szegényt vigasztalták, békétűrésre intették, igyekeztek erkölcsileg magasabb színvonalra hozni, hogy visszanyerje munkakedvét és munkaképességét s így lehetőleg újból anyagi önállóságra emelkedjék. De amint önkéntes volt a segélyezés, azonképpen jog sem volt a fentartására, – állapítja meg Ratzinger idézett munkájában – mert az egyház azt a veszélyes elvet, amely az öntevékenység rugóit alapjaiban képes teljesen elernyeszteni, sohasem engedte behatolni a szegényápolás kereteibe. Az apostoli szó szerint „aki nem dolgozik, ne egyék” s ezért a rendszeres munkakerülőket következetesen kizárták a segélyezésből, amely csak az arra érdemeseknek járt.

Az őskeresztény egyház házi szegényápolási rendszere, bár mint elv végig fenmaradt, később – különösen annak a nagy nyomornak a korszakában, amely a barbárok beözönlésével és a régi római birodalom felbomlásával párhuzamosan állott be, – nem volt már elegendő. Általánosabb jellegű intézményekre volt szükség, állandóakra, hogy azokat az összes rászoruló serege, az a folyton hullámzó lakosság, amely menekülőkből, otthonaikból kiűldözöttekből, munkát kereső vándorlókból állott, könnyen feltalálhassa. Így keletkeztek jóformán az összes hitközségek keretében a hospitiumok, hospitalék, amelyeknek az volt a feladatuk, hogy az ilyen embereknek legalább ideiglenesen otthont és ellátást nyújtsanak.

Később ezekből fejlődtek ki a különféle állandó jellegű menhelyek, szegényházak, aggok intézetei, az árvaházak és nem utolsósorban a kórházak is.

Újabb fejlődési fokozatot jelent az egyházi szegényápolás történetében az a korszak, amikor a germán népeknek a kereszténységbe való bekapcsolódásával és a Nagy Károly-féle birodalom megalakításával az egyházi hatalom is decentralizálódik a plébánia-rendszernek egyre jobban való kialakulásával. Addig, mint minden egyházi funkció, a szegényápolás is közvetlenül a püspök joghatóságából fakadt, akinek csak segítőtársai voltak, míg most a püspök hatalmának egy részét egyes területekre önálló joghatósággal felruházott szervekre bízta. Itt kezdődik a tulajdonképeni hitközségi szegényápolás, amelynek már gazdasági megalapozása is van, mert a Nagy Károly által elrendelt papi tized, – amelyet azután különféle formákban az összes katolikus országokban a legújabb korig megtalálunk, sőt amely mint párbér vagy hitközségi adó ma is fennáll, – igen jelentős részben szolgálta és szolgálja ma is az egyházi szegényápolás ügyét.

A szerzetesi élet kifejlődésével, a férfi- és női szerzetesrendek egyre nagyobb gyarapodásával új szervei alakultak az egyházi szegényápolásnak, amelyek a plébánia-szervezetekkel párhuzamosan működtek. Ezeknek a munkássága is intézményszerű, hiszen a középkorban minden egyes férfikolostor vagy női zárda külön vendégházzal rendelkezett a vándorok és szűkölködők befogadására és a házak ételfeleslegét mindenütt rendszeresen kiosztották a szegények között, amint ez különben a legtöbb helyen a teljesen szigorú klauzúrát élő rendek kivételével ma is megtörténik.

De a rendszeres, intézményszerű szegényápolás mellett a katolikus egyház nem hanyagolta el sohasem az egyéni alamizsnálkodást sem. Erre állandóan buzdította és buzdítja híveit, akik elé követendő például állítja a jótékonykodó szentek – hogy csak a legismertebbeket említsük, – sabáriai Szent Márton, magyarországi Szent Erzsébet, páduai Szent Antal fennkölt alakjait. És ennek az egyéni alamizsnálkodásnak is igyekezett sok esetben intézményes formát adni, a különféle jámbor-társulatok keretében, amelyek a hitbuzgalmi feladatok mellett majdnem kivétel nélkül valamennyien a jótékonykodás ügyeivel is foglalkoznak.

Két igen hatalmas intézménye van a katolikus karitásznak, amely az egész világon egyformán el van terjedve. Az egyik a Szent Antal kenyere, a másik a Szent Vince-konferenciák. A Szent Antal kenyérének alapja a legtöbb, – különösen ferences-templomban – a páduai Szent Antal szobra előtt elhelyezett persely, amelybe bőven szoktak folyni a hívek adományai. Az így begyűlt összegeket azután a helyi szokás szerint különféle módon, de bizonyos rendszerességgel osztják ki, rendszeren kedden, amely napot a szent tisztelői különösen megünnepelnek. Ami a Szent Vince-konferenciák intézményét illeti, azokról a magyar katolikus karitatív intézmények részletes felsorolásánál szólunk bővebben.

A katolikus karitásznak egész munkáját statisztikailag áttekinteni nagyon nehéz. Még talán legjobban Németországban végezték el ezt a munkát, ahol a katolikus karitászszövetség, amely részben a katolikus nagygyűlések keretében, részben önállóan is évi kongresszusokat tart, minden adatot statisztikailag dolgoz fel s ahol az egyes intézmények között állandó a kapcsolat, úgy, hogy különösen a nagyvárosokban úgyszólván tökéletes szegénykataszter áll rendelkezésre.

Ami a világegyház adatait illeti, arra nézve a Vatikán félhivatalosa, az Osservatore Romano állította össze a legújabb statisztikát, amelynek számai az 1928 július elsején ismeretes tényállást tartalmaznak. Ezek szerint az egész világon a katolikus karitás egyházi és világi intézményei fentartanak összesen 15.700 kórházat, amelyekben 752.000 ágy van, 135.000

kórházi személyzettel; 13.400 különféle ingyenes ifjúsági nevelőintézetet (ezekben vannak az árvaházak is) 668.000 ágygal és 70.600 főnyi személyzettel; 96.300 tanácsadó- és segélyzőirodát, amelyeket átlagban napi 2,389.600 személy keres fel; kereken 140.000 olyan intézményt, amelyek házi szegényápolással foglalkoznak.

Az Osservatore Romano azt is kimutatja, hogy mindezekben az intézményekben a világi papságon kívül 350.000 apáca, 32.000 szerzetes, 120.000 főnyi kiképzett világi férfi- és női személyzet és 6,650.000 önkéntes és nem fizetett segítőerő dolgozik. Egészen bizonyos, hogy ez a statisztika meglehetősen hiányos, mert egyes országokban, – például nálunk is, – nincsenek meg a katolikus karitatív intézmények országos központjai és nagyon sok olyan intézmény van, amelyik teljesen önállóan működik és adatait sehol sem hozza központi szervek tudomására. Azonkívül pedig ott vannak az egyéni alamizsnálkodás adatai, amelyek statisztikailag természetesen fel sem dolgozhatók.

Magyarországon is az egyházi szegényápolás a történelmi fejlődésben ugyanazt az utat mutatja, mint a külföldön mindenütt. Hazánk a kereszténység felvételével átvette Nyugatról az ott meghonosodott formákat és a megalapított püspökségek, káptalanok, plébániák, később a szerzetesrendek ugyanúgy, mint az összes katolikus országokban, teljesítették hivatásukat a karitás terén is. Ha a régi kódexekben a magyar szentek legendáit olvassuk, láthatjuk, hogy azok, különösen az Árpád-ház ragyogó példájú női tagjai, példás módon viselték szívükön a szegények érdekeit és mint a Margitsziget gyönyörű lilioma, boldog Margit, inkább szájuktól vonták meg a falatot, csakhogy a szűkölködőkön segíthessenek.

Püspöki aulák, káptalani házak, szemináriumok, kolostorok és zárdák régen is s ma is mennyi, de mennyi szegény diáknak tették lehetővé az ingyenes étkezéssel és egyéb segítségekkel tanulmányaik folytatását! Általában az egyház, különösen Magyarországon, a neveltetés terén igen nagyban megkönnyíti a szülők helyzetét mintaszerű és olcsó intézeteivel. Például a főiskolai kollégiumok terén a fővárosban a Szent Imre-kollégiumok úttörők voltak, újabban pedig a Foederatio Americana olcsó diákmenzái végeznek áldásos munkát.

A munkásosztály anyagi terheinek enyhítése terén is jelentős munka folyik már régóta Magyarországon is s ilyenemű intézményeink sokszor mintaszerűek még a külföld előtt is. Itt vannak például a mintaszerű katolikus legényegyesületek, amelyek több mint hetven esztendő óta működnek és 1907 óta már országos szövetségbe tömörülve végzik a legény- és újabb időkben a tanoncotthonokban a tanoncképzést is. A magyar iparososztálynak nem egy köztisztelőben álló tagja annak az erkölcsi és jelentős anyagi támogatásnak köszönheti pályáján való előrejutását, amelyet ezek a legény- és tanoncotthonok nyújtanak. A legényegyesületek a külföldi hasonló intézményekkel való összeköttetés révén az iparosifjak külföldi tanulmányi vándorlásait is jelentősen megkönnyítik.

A tágabb értelemben vett ipari munkások karitatív-szociális gondozására nincsenek ilyen fejlett katolikus intézmények. Magyarországon a kimondottan katolikus munkásmozgalom – egy-két szervezettől eltekintve – nem vert gyökeret, mert beleolvadt az általánosabb jellegű keresztényszocialista mozgalomba, amely a karitatív jelleget nem hangsúlyozza. A meglévő néhány katolikus munkásegyesület, így a budapest-angyalföldi, nem fejthet ki jelentősebb karitatív munkát.

Kedvezőbb a helyzet a katolikus munkásnők segélyezése terén, ahol az eléggé számos katolikus munkásnőegyesület mellett a fővárosban két munkásnőotthon is működik: egy a Ferencvárosban, egy az Angyalföldön. A háztartási alkalmazottak számára a Katolikus Háziasszonyok Országos Szövetsége tart fenn otthont és végzi közöttük a karitatív-szociális munkát.

A karitatív-szociális munka keretébe tartozik a gyermekvédelem is s ebben a tekintetben a gyermekotthonokon, árvaházakon és hasonló intézményeken kívül is szép tevékenységet tud felmutatni a magyar katolikus társadalom. A katolikus egyház emberbaráti munkájának kialakulását és mostani széles területét az egyes intézmények alább következő adatai ismertetik.

KATOLIKUS PATRONAGE EGYESÜLET

A múlt század végén világszerte megindult gyermekvédelmi mozgalomból a magyar katolikus társadalom is kivette a maga részét. Frigyes főherceg és Csernoch János bíboros-hercegprímás fővédnöksége alatt 1908-ban alapította meg gróf Pálffy Sándor a Katolikus Patronage Egyesületet, amely célul tűzte ki az elhagyott és erkölcsileg veszélyeztetett gyermekek megmentését. Megalakulása egybeesik a két korszakalkotó gyermekvédelmi törvény: a büntetőnovella és a fiataikorúak bíraskodásáról szóló törvény életbeléptetésével. Mind a két törvény előkészítésénél a gyakorlati életben szerzett tapasztalataival nagy segítségére volt a kodifikátoroknak. És e törvények életbeléptetése után nyomban ezeknek nélkülözhetetlen végrehajtó szervévé lett.

A Katolikus Patronage Egyesület a társadalom minden rétegéből toborzott működő tagjai révén a bíróság elé kerülő fiataikorúak környezetéről jelentéseket készít. Ezek a jelentések irányadókul szolgálnak a tárgyaló bíró számára akkor, amikor a bűnöző fiataikorú ügyében határozni, vagy Ítélnie kell.

Az egyesület működő tagjai megjelennek a bírósági tárgyalásokon s ott személyesen átvesszik a fiataikorúak ügyes-bajos eseteit; az eltévelyedetteket visszavezetik a társadalomba, ellenőrzik a próbárobcsátott és a javító-nevelőintézetekből kísérletileg kihelyezett növendékek magaviseletét.

A Katolikus Patronage Egyesület nem elégedett meg a fiataikorúakról szerkesztett írásbeli jelentések elkészítésével, nem elégedhetett meg az elhelyezett fiataikorúak feletti felügyelettel, hanem kezdettől arra törekedett, hogy a kriminális fiataikorúak erkölcsi nevelésére is befolyást gyakorolhasson. E célból nevelőintézeteket létesített. Az ilyen nevelőintézetek létesítését szükségessé tette a gyermek-kriminalitás nagymérvű emelkedése. A fiataikorú bűnözők és elhagyott gyermekek annyira elszaporodtak, hogy az állam a maga csekély számú intézetébe azokat befogadni nem tudta. Így jöttek létre előbb a budapesti fiúotthon, majd rövid egymásután a püspöknádasdi, homoki, esztergomtábori, rákospalotai és a visegrádi, intézetek.

Az igazságügyminisztérium az átmeneti fiúotthont 1924 szeptember 1-ével állami kezelésbe vette, de annak szellemi irányítását az eddig elért kiváló eredményekre való tekintettel továbbra is az alapító testületre bízta.

A vidéki intézetek keletkezésének sorrendjében első a püspöknádasdi „Juliánum”. A Juliánum létesítését gróf Zichy Gyula kalocsai érsek, akkori pécsi püspök áldozatkészsége tette lehetővé, aki 1909-ben az egyesület rendelkezésére bocsátotta püspöknádasdi kastélyát, a hozzátartozó remek parkkal és gyümölcsössel, melyet dr. Virág Ferenc jelenlegi pécsi püspök jóindulatából az intézet továbbra is kitzött gyermekmentési céljaira használ.

A Juliáneumban 80 javítónevelésre szoruló fiataikorú részesül gondozásban, akiket a kertészetben, mezőgazdasági munkákban, szabó-, cipész- és asztalosiparban képeznek ki.

Az intézet nyilvános joggal felruházott 2 tanerős elemi népiskolát tart fenn. A kertben szakképzett kertész, a műhelyekben iparjoggal bíró mesterek oktatják a növendékeket, akik.

közül az előbbieket mint igazolványos kertmunkások, az utóbbiak mint iparossegédek kerülnek ki az életbe.

A lorettomi intézetet előbb Budapestre, majd Homok községbe (Szolnok megyébe) telepítették át, ahol a nagy megpróbáltatáson keresztülment intézet a Beniczky-család és a népjóléti minisztérium adománya folytán a Beniczky-birtok kastélyában nyert végleges elhelyezést. Gróf Pejacsevics Márkné, Beniczky Mária ugyanis a népjóléti minisztériummal egyetértve a kastélyt a hozzátartozó beltelkekkel és kerttel tulajdonilag is a Katolikus Patronage Egyesületnek adományozta.

A Katolikus Patronage Egyesület eme 150 főre berendezett intézetét a Keresztény Iskola-testvérek tagjai vezetik nagy szakértelemmel és kiváló hozzáértéssel. Új építkezések következtében a férőhely 300-ra emelkedett.

A znióváraljai intézet a cseh megszállás következtében 1918-ban minden vagyonával elveszett. Helyette az igazságügyminisztérium átadta a 380 főre berendezett esztergombori állami fiúnevelőotthont, amelynek vezetését a szaléziánusokra bízta.

Van az intézetnek elemi és négyosztályú iparostanonciskolán kívül négyosztályú nyilvánossági joggal felruházott polgári fiúiskolája is, melyet nemcsak az intézet növendékei, hanem – miután ez a polgári iskola Esztergom vármegyének egyetlen ily fajta iskolája – a környékből is sokan látogatnak. A tehetségesebb és-kiváló szorgalmú növendékek tanulmányaikat az esztergomi középiskolában és a tanítóképzőben végzik. A növendékek nagy része szakképzett vezetés mellett jól felszerelt műhelyekben asztalos-, lakatos-, cipész- és szabóiparban, továbbá iskolázott főkertész vezetése alatt a kertészet különféle ágaiban nyer élethivatásszerű kiképzést.

A Katolikus Patronage Egyesület tevékenységének egyik hajtása az 1923 októberében megnyílt Clarisseum fiúnevelő-intézet Rákospalotán. Gróf Károlyi László engedte át a Katolikus Patronage Egyesület céljaira ezt a nevelésre kiválóan alkalmas épületet a hozzátartozó tágas udvarral és a nagy kiterjedésű kerttel. Az intézet felszerelését bőkezű adományával Vass József népjóléti miniszter tette lehetővé és ma már ott is ugyancsak a szaléziánusok 130 elhagyott szegény gyermeknek nyújtanak meleg otthont, szeretetteljes bánásmódot.

Van az intézetnek nyomdája, cipész-, szabó- és asztalos-tanműhelye, melyekben a növendékek rendszeres iskolai elméleti tanításon kívül szakavatott kezek irányítása mellett készülnek a gyakorlati életre. A Szalézi Munkatársak közreműködése a Clarisseumot Újpest és Rákospalota kulturális és karitatív gócpontjává tette. A két gyárvaros ifjúsága itt koncentrálódik és szellemi irányítást innen nyer.

A Katolikus Patronage Egyesület legújabb intézetét 1926 január 2-án nyitotta meg Visegrádon nagyterjedelmű szőlőskert közepében, abban a villában, melyben Görgey tábornok töltötte életének nagy részét. A villát Vass József népjóléti miniszter átalakította, újabb épületszárnyak emelésével kibővítette és felszerelte. Ma már 100 férőhely várja az elhagyott és erkölcsileg veszélyeztetett 8-15 év körüli gyermekeket, akik tisztult légkörben nevelődnek az egyháznak, hazának és a társadalomnak hasznos tagjaivá. Ez az intézet is, mint az előbbieket, növendékei jövőjéről, iskolai oktatáson kívül, ipari kiképzés útján gondoskodik.

Gróf Klebelsberg Kunó vallás- és közoktatásügyi miniszter méltányolva a Katolikus Patronage Egyesületnek a nevelés és tanítás terén kifejtett működését, úgy a homoki, valamint a visegrádi intézettel kapcsolatban, több tantermes iskola fejlesztését tette lehetővé.

Dr. Hinrichs Sándor sárvári orvos összes ingatlanait (két lakóház, nagyobb terjedelmű szántók) gyermekvédelmi célokra hagyományozta. Ezt az objektumot Vass József nép-

jóléti miniszter az egyesületnek ajánlotta fel. Rövid időn belül az itt létesítendő új patronage intézetben 100 árva és elhagyott gyermeket helyezhetnek el.

A Katolikus Patronage Egyesület segélycspataként gróf Zichy Rafaelné, gróf Zichy Gabriella és özv. Balásné Bolgár Ilona irányítása mellett lelkes hölgygárda működik. Ennek a hölgybizottságnak tagjai naponként jelen vannak a fiatalkorúak bíróságának tárgyalásain, a fiatalkorúak ügyeinek elintézésében szolgálatára állnak a bíróságnak, gondoskodnak a fiatalkorúak visszavezetéséről a társadalomba, felettük felügyeletet gyakorolnak és magaviseletüket állandó éber figyelemmel kísérik. Helyisége Markó-u. 12 sz. alatt van.

Az egyesület élén Albrecht kir. herceg és Mészáros János dr. érseki helynök állanak.

SZOCIÁLIS MISSZIÓTÁRSULAT

A szociális missziótársulat eredeti magyar alapítás. Helyisége Krisztina-körút 125. sz. alatt van. Célja, hogy kivegye részét a tudatlanság, a bűn, a nyomor elleni harcból. Tagjai kétfélék: egyháziak és világiak.

A missziótársulatot Farkas Edith alapítványi hölgy létesítette 1906-ban Prohászka püspök irányítása mellett. Eleinte néhány fiatal leányt vett magához és ezekkel menhelyet nyitott, ahol a züllésnek kitétt leányokat védte meg. 1908-ban elfogadta Fischer-Colbrie püspök szikszói adományát és ott megalapította az első házat, megnyitotta a Bethániaszeretetházat és javítóintézetet. 1909-ben Budapesten a Bíró-utcában Bethánia-gyermekotthont létesít, a következő évben pedig a missziótársulat növédelmi hivatalt nyit, ahol szegényügyvel, állasközvetítéssel, patronázmunkával kezdenek foglalkozni. 1911-ben a jelenlegi székházban a társulat szemináriumot nyit és még ebben az évben megnyitják az első szociális iskolát. 1912-ben a Bíró-utcai otthont a Németsvölgyi-út 49. számú nagy kertes villába telepítik át. Ugyanezekben az években szegénygondozó tanfolyamot, szociális kurzusokat rendez a társulat.

A háború kitörése után a hadi jótékonyág különböző terén működik a missziótársulat. Katonai kórházakat, hadi varróműhelyt, napközi otthont állítanak fel és elvégzik az itteni összes munkákat. A háborús években még intenzívebben kiépítik az országos szervezetet, a patronázmunka fejlesztését. 1917-ben építették a városmajori missziós házat és ugyanebben az évben az eddigi kis gyermekotthon, Ottokárhadiárvaházzá bővülve, Csobánkára költözött, ahol 80 árvát helyeznek el. Ugyanitt gazdasági nőiskolát is állítottak fel.

1923-ban a missziótársulat a főváros tizenhat helyén úgynevezett missziós gyermekcsoportot létesít, amelynek az a célja, hogy a vasárnap délutánonként az utcán kószáló gyermekeket az utca veszedelmétől elvonja és ehelyett erkölcsös szórakozásban részesítse. 1925-ben Balatonbogláron megnyitják a missziós házat és napközi otthont.

A társulatnak következő szakosztályai működnek: központi szervező szakosztály (Krisztina-körút 125), Központi népgondozó szakosztály (I., Városmajor, missziós ház), Központi fogház-missziós szakosztály (II., Gyorskocsi-utca 25), Központi patronázs-iroda (V., Markó-utca 25., III. 336), Katolikus szociális iskola (VIII., Orczy-út 31), Népművelési kollégium (VIII., Orczy-út 31), a szociális iskola könyvtára (I., Krisztina-körút 125), Országos ifjúsági szakosztály (I., Krisztina-körút 125), végül a budapesti szervezet (I., Krisztina-körút 125).

SZOCIÁLIS TESTVÉREK TÁRSASÁGA

1923-ban alakult. VII., Thököly-út 69. sz. alatt van a helyisége. Célja, hogy hivatásos és képzett munkaerőket adjon a katolikus társadalmi munkának. A tagok vállalkoznak a szociális és karitatív munka minden ágára. Elsősorban mozgalmak számára ad a Társaság testvéreket, másodsorban egyesületekben dolgoznak tagjai.

Legsajátabb feladatának a szószeros értelemben vett szociális munkát tekinti a Társaság, tehát a szervező, a szociális bajokat lehetőleg megelőző, vagy a gyakorlatban megjavítani akaró törvényes intézkedések előkészítését. A Társaság szabályzata szerint vállalkozik a külföldi magyarságért való missziós munkára is. Eddigi amerikai letelepedései Buffalo (Newyork-állam), Stockholm (Canada), Los Angeles (California). Ezeken a helyeken tőle telhetőleg szolgálja a kivándorolt magyarságnak lelki és testi érdekeit.

A Társaság központja: Budapest, VII., Thököly-út 69 alatt van, testvérképzője Szegváron, Csongrád-megyében, a Károlyi-Korniss kat. alapítvány épületében. Általános főnöknő Slachta Margit.

SZENT VINCE TÁRSASÁG

A katolikus emberbaráti mozgalmakban jelentős része van a Szent Vince-konferenciáknak, amelyek hitbuzgalmi alapon álló jótékony egyesületek.

Magyarországon az első konferencia Sopronban alakult 1861-ben. A központi főtanács Budapesten székel, elnöke gróf Károlyi József, alelnöke Rottenbiller Fülöp igazságügyi államtitkár. Magyarországon húsz konferencia működik, még pedig 13 Budapesten, a többiek pedig Esztergomban, Győrött, Kalocsán, Pécsen, Sopronban, Szombathelyen és Veszprémben. A magyarországi konferenciáknak ez idő szerint 428 tagjuk van, akik 1927-ben 1346 családot gondoztak és hatvanötezer pengő segélyt osztottak ki. A rendes heti segélynyújtáson kívül a nagyobb ünnepeken külön adományokkal keresik fel a szegényeket és az utóbbi időben a gyermekek támogatására fordítanak nagy gondot. A társaság helyisége Horánszky-utca 20. sz. alatt van.

KATOLIKUS HÁZIASSZONYOK ORSZÁGOS SZÖVETSÉGE

Egyik legfontosabb katolikus intézmény. Központilag irányítja a különféle szakosztályokat és azok intézményeit. Családvédelmi munkájának gyakorlati előmozdítása céljából leányvédelmi intézményeket tart fenn. Ilyenek az Úrinők Otthona, a Cselédotthon, a Német Nevelőnők Otthona. Esti háztartási tanfolyamokat is rendez a szövetség a cselédek háztartási szakképzésére. Van fiókotthona is a szövetségnek (I., Zenta-utca 3–5.), ahol éjjeli szállást adnak, részben pedig ingyenes ellátásban is részesítik a nőket. Az egyesületnek van ezenkívül vasúti missziója is. Budapest három pályaudvarán és tizennégy vidéki vasútállomáson végzik áldásos munkájukat az egyesület vasúti missziói. Számos előadást rendez az egyesület a háztartásképzés céljából munkásnők és falusi asszonyok részére. Központi székházában levő háztartásképzőjében közel ötven leány részesül háztartási nevelésben, mind olyanok, akik mint háztartási alkalmazottak kívánják megkeresni kenyerüket. A szövetség foglalkoztató-műhelyében több munkásnő kapott munkát. Az intézet központi irodája tanáccsal és útbaigazítással látja el a hozzáforduló nőket. A szövetség székháza Budapesten van, VIII., Mária-utca 7. szám alatt. Budai fiókja I., Zenta-utca 3–5. szám alatt működik. A szövetség elnöke Szegedy-Maszák Aladárné.

EGYÉB INTÉZMÉNYEK

A Keresztény Szociális Gyermekvédő Szervezet. Giesswein Sándor nemes elgondolása alapján kezdte meg működését és a legidősebb kérdést, a gyermeknyaraltatási tűzte maga elé főprogrampontjául. Az egyesület jelenlegi vezetősége: Csiszarik János dr. c. püspök, elnök, dr. Záborszky István egészségügyi főtanácsos, ügyvezető-elnök és Ulrich Irma alelnök.

Az Országos Magyar Katolikus Főiskolai Diákszövetség 1921-ben alakult meg azzal a céllal, hogy a magyar katolikus egyetemi és főiskolai ifjúság különböző egyesületeit egységbe foglalja. Állandó kapcsolatot tart fenn az ugyanilyen célú külföldi szervezetekkel. Segítséget nyújt egyes diákoknak s általában a diákság anyagi támogatása céljából bekapcsolódik a diáksegélyező akcióba. A szövetség székháza Budapesten van IX., Ráday-utca 43-45. szám alatt.

A Szent Imre Főiskolai Internátus Egyesület. 1901-ben alakult meg s két kollégiumot tart fenn Budapesten főiskolai hallgatók, számára. A pesti kollégium IX., Ráday-utca 43-45. szám alatt működik. Igazgatója: Marcell Mihály dr. egyetemi magántanár. A budai kollégium épülete I., Horthy Miklós-út 17. szám alatt van. Régebben Vass József dr. népjóléti miniszter volt az igazgatója, most pedig Tiefenthaler József igazgatója.

Az Árpádházi Szent Erzsébet Gyermekotthon Egyesület. 1907-ben alakult meg s 1909-ben Pozsonyban gyermekotthont alapított, amelyet I. Ferencz József király nyitott meg országos ünnepség keretében. 1922 óta Budapesten működik az egyesület. Ugyanebben az évben Pécelen adta át hivatásának gyermekvédő intézményét, a Szent Erzsébet Gyermekotthont.

A Jézus Szíve Szövetség főleg a szegényeket segélyezi, karácsonykor pedig nagyobb-arányú akciót bonyolít le a szegények támogatására. Tagjainak száma 18.000. Központja Budapesten van VIII., Horánszky-utca 18., félemelet 12. alatt.

A Katolikus Nőegyesületek Országos Szövetsége azzal a céllal alakult meg 1918-ban, hogy összekötő kapocs és szellemi központ legyen az ország katolikus nőegyesületei között. Szakosztályai közül a szociális, karitatív, az ifjúsági, a leányvédelmi szakosztály, valamint a hivatásosan szellemi munkát végző nők szakosztálya fejt ki jelentős filantrópikus tevékenységet. Kilenc országos egyesület, 21 helyi fiók, 166 helyi egyesület és négy intézet tartozik a szövetséghez. Országos elnök gróf Zichy Rafaelné. Központja Budapesten (IV., Ferenciek-tere 7. szám alatt) működik. Hivatalos közlönye a *Katolikus Nők Lapja*.

A Keresztény Szeretet Országos Gyermekvédő Műve 1908-ban alakult meg az elhagyott és erkölcsileg veszélyeztetett gyermekek megmentésére és saját intézeteiben való nevelésére. Azokat a gyermekeket, akiket saját intézetei nem képesek befogadni, katolikus családoknál helyezi el, vagy más katolikus nevelőintézetekben neveltetni. Két árvaháza van, mind a kettő Esztergomban végzi áldásos munkáját. Az egyik a Szent Anna-fiúotthon, ahol átlag 7–14 éves fiúkat nevelnek, számszerint 45-öt, valamennyien árvák, félárva, lelencek, továbbá hadirokkantak és szegény szülők gyermekei. A másik árvaház a Simor-leányárvaház, amelyben körülbelül 50 ugyanilyen viszonyok között élő leány részesül nevelésben és gondozásban. Ezenkívül két napközi otthona is van az egyesületnek. Az egyik az esztergom-szenttamási gyermekotthon, a másik az óbudai Szent József-Otthon (III., Kiskorona-utca 45.).

A Legényegyesületek Országos Szövetsége. Teljes címe: Magyarországi Katolikus Legényegyesületek Országos Szövetsége. 1907-ben alakult meg s ma 53 egyesület tartozik hozzá. A szövetség tagjai tanulmányúton jártak több külföldi államban és továbbképző tanfolyamot vé-

gezték Berlinben, Kölnben, Londonban és Luzernben. A szövetségi egyletek közül 7 modern tanoncinternátust létesített. Ezek közül a legnagyobbak a központi 200 ágyas és a bajai 80 ágyas internátus. Az előbbi internátust Serédi Jusztinián bíboros-hercegeprimás szentelte fel 1928 márciusában. Az egyesület célja az, hogy tagjaiból öntudatos, praktikus, erkölcsös, művelt ifjakat, kiváló szakembereket neveljen. Számos alosztály működik a szövetség égisze alatt. Így a többi között: több dalárda, önképzőkör, zenekar, turistaegyesület, sportkör, takarékegyesület. Tagjainak száma 1269 volt a múlt évben. A legényegylettel párhuzamosan működött az inasegylet, a budapesti katolikus mesteregylet. A Legényegyesületek Országos Szövetségének elnöke Schiffer Ferenc prelátus-örkanonok.

A Katolikus Népszövetség. 1908-ban alakult meg. Nagyarányú munkájából különös figyelmet érdemelnek az úgynevezett katolikus napok, amelyeken sok tízezer szokat résztvenni az ország katolikus társadalmából. A múlt évben 640 népgyűlést tartottak. Minden vármegyében külön szervezete van a szövetségnek. Egyik fontos célja, hogy a nép körében terjessze a kultúrát. Ezenfelül jogi, gazdasági tanácsal is szolgál tagjainak. Különösen gépvásárlási és biztosítási ügyekben szolgál útmutatással. A szövetséget Emszt Sándor vezérigazgató és Fröhvirth Mátyás főtitkár irányítják. Helyi szervezeteinek száma 1432.

A Katolikus Tisztviselőnk Budapesti Egyesülete. Internátust tart fenn egyetemi és főiskolai nőhallgatók részére. Az internátus Budapesten (IV., Kossuth Lajos-utca 1., I. lépcső, III. em., 1. szám alatt) működik. Számos tanfolyamot is tartanak fenn. Elnök gróf Zichy Rafaelné.

A Katolikus Gyermekvédelmi Központ. A Keresztény Szeretet Országos Gyermekvédő Műve kezdeményezésére alakult 1920 november 20-án. Célja a meglévő és az alapítandó katolikus gyermekvédelmi egyesületek és intézmények központi irányítása. Amennyiben anyagi eszközökkel rendelkezik, gondoskodik ennek az egyesületek között való szétosztásáról. A fővárosban főleg a szegény, elhagyott gyermekek anyagi és erkölcsi gondozása terén fejt ki nagy buzgalmat. A szövetség elnöke Báthy László prelátus-kanonok, ügyvezető elnöke Bernolák Kálmán főgimnáziumi igazgató, helyisége az Andrássy-út 65. számú házban van.

Az Irgalomházat a gyógyíthatatlan betegek menhelyét, Budapesten a III. kerületben 1900. évben özv. San-Marcó hercegné, szül. Nagyszentmiklósi Nákó Miléva építtette. Az eddig valláskülönbség nélkül ápolt betegek száma 1160-at tesz ki, mind olyanok, kik gyógyíthatatlan bajok miatt a rendes kórházakból ki voltak zárva.

Fontosabb intézmények még:

Szent Alajos segítőtársulat (Kiscelli-út 79). *Elnök* Varga Dénes. Elhagyott és árva gyerekek gondozása a célja. Fenntartja a Szent Alajos fiúárvaházat 24 férőhellyel.

Szent Anna kollégium (Horánszky-utca 17). *Igazgató és főnöknő* Német U. Bernadetta. „Az Isteni Megváltó leányai” apácarend alapította az intézetet. Jellege egyházi, 60 férőhely van benne.

Szent József leány nevelőintézet (Istenhegyi-út 32). *Igazgató:* Kreken P. Ciprián. Célja szegénysorsú és árva leányok gondozása. Árvaházat (60 fh.), hímzőiskolát és óvodát tart.

Szent József és Szűz Mária otthon (Maglódi-út 125. sz.). Karmelita apácanővérek tulajdona. Célja 3-16 éves elhagyott gyermekek gondozása, intézeti férőhely: 65.

Orsz. katolikus nővédegyesület. (Ferenciek tere 7.) *Elnök* gróf Zichy Rafaelné. Társadalmi növédelem. Célja: Nőotthont tart fenn Bokréta-u. 3. sz. alatt, 70 férőhellyel, anyák és leányok körét, a vallásos élet ápolására.

Orsz. kat. szövetség. (Ferenciek-tere 7/a.) *Elnök* dr. Zsembery István. Karitatív működést fejt ki szegénysorsú, elhagyatott gyermekek mentésére. Fentart hadiárvházat, (Lövőház-u. 20.) 100 férővel, 4-16 éves gyermekeknek. Ugyanilyen intézete van Sopronban 60 és Vácott 30 férővel.

K at. tanoncokat védő egyesület. (Toldy Ferenc-u. 30.) *Elnök* dr. Breuer István és gróf Zichy Aladár. Katolikus vallású tanoncok védelme a célja. Fentart egy katolikus tanoncinternátust 70 férőhellyel.

Budai Margit Mária kongregáció napközi gyermekotthona és Budai, „Molnár László” gyermekotthon. (Fő-u. 40.) *Elnök* Molnár László plébános. Célja szegénysorsú gyermekek napközi gondozása.

Budai Mária Erzsébet egyesület. (Győri-ut 17.) *Elnök* özv. gróf Pallavicini Edéné. Szegény aggok és munkaképtelenek segélyezése a célja.

Collegium Marianum, kat. hölgyek és főiskolai hallgatók otthonegyesülete. *Elnök* Mészáros Jár os és Samassa Adolf né. Elszegényedett úrinők segélyezése, főiskolai hallgatók támogatása a célja. Fentart leányotthont 110 férőhellyel, árvaleányotthont 30 férőhellyel.

Magyarországi keresztény munkásnők orsz. egyesülete. (Gyorskocsi-u. 23.) *Elnök* gróf Apponyi Albertné és Geöcze Sarolta. Munkásnők érdekeinek felkarolásával foglalkozik. Fentartja a Munkásnő-Otthont 29 férőhellyel.

Assisi Szent Ferenc budai rendjének otthonegyesülete. *Elnök* Mittelmair János. Célja tanoncotthonok létesítése, szegénysegítés, kultúra terjesztése.

A SZERZETES RENDEK JÓTÉKONYKODÁSA

Az *Irgalmasrend* több mint kétszázötven éve szolgálja Magyarországon az egészségügyet. Nagy-Magyarországon tizenhárom intézete volt, most már csak öt van.

A magyar területen lévő intézetek a következők: Budapesten háromszázágyas kórház (alapították 1726-ban), Egerben háromszázötvenágyas elmeegógyintézet (alapították 1840-ben), Pécsen nyolcvanágyas kórház (alapították 1769-ben), Pápán nyolcvanágyas kórház (alapították 1757-ben), Vácott harmincágyas kórház (alapították 1778-ban).

A rend magyarországi tartományfőnöke Babinszky Ferenc Nárcisz, aki egyben a Császárfürdői kegyes-alapítvány kezelője is. Ő és Müller Ödön dr. perjel igazgató-főorvos vezetik a Császárfürdőt s a hozzátartozó kórházat, amely technikai felszerelésével és forgalmával az első ilyen intézmények között foglal helyet. Az utolsó évben 3443 beteget ápoltak, bejáró-beteg 97.500 volt.

Magyarországon 1920 december elsején a katolikus tanoncokat védő egyesület ismételt meghívására telepedett le a *Kalazantinusok Kongregációja* s átvette a budai tanoncotthon vezetését, amelyben jelenleg egy áldozópap, mint intézeti igazgató, egy, mint prefektus és négy segítőtestvér működik a magyar iparosifjúság vallásos és hazafias nevelése érdekében. A rend alapító főnöke P. Schwarz Antal Mária.

Assisi szent Ferenc Leányai betegápolással foglalkoznak. Magyarországon 1892-ben telepedtek le. Önálló magyar anyaházuk Budapesten, Tárogató-út 40. szám alatt van. Főnöknő Kucsera M. Flóra. Fiókházai vannak Tatabányán, Dorogon, Kisbéren, Zircen, Diósgyőrön, Makón, Kecskeméten, Újpesten, Pestújhelyen, Mezőhegyesen, Ózdon. Kórházukban évente körülbelül harmincezer beteget ápolnak.

Depaul szent Vince szeretet-leányai, az *Irgalmas Nővérek* 1852-ben telepedtek le Pinkafőn. Budapesten 1853-ban vették át az első intézetet a Terézvárosban. Önálló magyar tartományukat 1905-ben szervezték meg. Központjuk Budapesten, I., Ménesi-út 27. szám alatt van. Csonka-Magyarország területén 89 házban 1200 irgalmasnővér működik kórházakban, iskolákban s a keresztény karitás minden terén. Magyarországi vezetőjük Áronffy Ferenc lazarista rendfőnök, tartományi főnöknőjük Proisl Angéla.

A *Ferencendi Mária Misszionárius Nővérek* 1900-ban alapították meg budapesti rendházukat (VII., Hermina-út 21), ahol az eucharistikus kultusz terjesztésén kívül maguk köré gyűjtötték a környék szegény és árva gyermekeit. Hatvan gyermeket nevelnek, óvodákat, napközi otthont, népkonyhát tartanak fenn, vasárnapi foglalkoztatót vezetnek. Főnöknőjük Bouillot M. Mária Lamberta.

Az *Isteni Szeretet Leányai* 1870-ben jöttek Magyarországra és Budapesten telepedtek le a Ráday-utcában, majd később a Knezich-utcában épült szent Margit nevelőintézettel bővült az intézmény. Céljuk a leányoktatáson kívül az, hogy alkalmazást szerezzenek és menhelyet adjanak az egyedülálló, szolgálaton kívül álló lányoknak. Vezetőjük Morvay M. Valéria tartományi főnöknő.

Az *Isteni Üdvözítő Nővérei* (Salvator nővérek) 1899-ben telepedtek meg Magyarországon. Oktatással, betegápolással foglalkoznak. Tartományi főnöknő M. Poetsch Hilária.

A *Jópásztor Kongregáció* célja, hogy a veszedelemben forgó nőket megmentse, a bűnbánóknak otthont nyújtson. Az egész világon több mint háromszáz háza van a kongregációnak, Csonka-Magyarországon Budapesten, Kecskeméten van zárdájuk. Budapesti főnöknő M. Marie de Shainthe Nathalia Hauer. A kecskeméti főnöknő M. Marie de Shainthe Antoine Deck.

A Jézus Isteni Szívéről nevezett *Karmelita Nővérek* 1907-ben jöttek Magyarországra. Elhagyott gyermekek gondozásával és házi missziós munkával foglalkoznak. Tartományi főnöknőjük M. M. Lucia.

A *Keresztes Nővérek* 1865-ben telepedtek meg Magyarországon. Leányneveléssel foglalkoznak, de több szegény- és árvaházat tartanak fenn és a betegápolás terén működnek. Tartományi főnöknőjük Kozár M. Klarissza.

A Paulai Szent Vincéről nevezett *Szatmári Irgalmas Nővérek* Szatmár elcsatolása következtében hontalanná váltak. 1923-ban néhai Csernoch János bíboros-hercegreprimás a római Szentszék megbízásából Esztergomban adott nekik otthont. A rend főképen betegápolással foglalkozik. Csonka-Magyarországon harminc házuk van.

A *Szegények Kiszővérei* francia eredetű rend, amely főleg a szegény elhagyott öregek felkarolásával foglalkozik. Magyarországon csak egy zárdájuk van, a rákospalotai Stephaneum, amelynek főnöknője Marie Albert.

A *Szent Erzsébet Apácák* keletkezése még az árpádházi időkre vezethető vissza. Budapesti rendházuk 1785-ben létesült, Fő-utca 41. szám alatt. Főképen női betegek és agg nők gondozásával foglalkoznak. Budapesti házukban hatvanágvas kórházuk van és hatvan helyük az agg nők számára. Főnöknőjük Schwanner M. Annunziata.

A PROTESTÁNS EGYHÁZAK AZ EMBERSZERETET SZOLGÁLATÁBAN

Krisztus magasztosan példaadó tanítása az emberbaráti szeretet. „Szeresd felebarátodat, mint tenmagadat” – hirdette tettel és szóval az Ur és ennek a világot átalakító igének megvalósítása volt kezdetben és maradt mind mai napig valamennyi keresztény egyház legerősebb fegyvere Isten országának hív szolgálatában.

A reformáció alapelve tudvalevőleg az, hogy a biblia mindenki számára hozzáférhető legyen, aminek előfeltétele a tanultságnak legalább minimális foka. Csakhogy a reformátorok fellépése idején a köznép leírhatatlan szegénysége olyan akadály volt, ami millió és millió ember elől elzárta még e minimális tanultsági fok elérését is. Nem véletlen tehát, hogy a reformáció nagy eréllyel karolta fel a szegénygondozást, hiszen ez volt az egyetlen út és mód ahhoz, hogy gyökeret eressen, tömegeket szerezzen.

Különösen nehéz volt a helyzet a protestáns egyházak térhódítása szempontjából Magyarországon. Nálunk ugyanis a reformáció nagy politikai és társadalmi rázkódásokkal esett össze. Áldatlan testvérharc, borzalmas törökűlés bontotta részekre az országot s emellett a középkor végén jelentkező anyagi gondolkodás és a nyomában járó fényűzés és erköcstelenség ülte mindent elsöprő orgiáit. Az ifjú protestáns egyházakat e siralmas közállapotok természetesen arra serkentették, hogy hitet, erköcsliséget, műveltséget vigyenek a lelkekbe. Anyagi erök híján egyetlen út állott a protestánsok előtt, de ez a legszebb, legnagyobb úton volt: prédikátorok, lelkészek ténykedése nem kizárólag a lelki élet mezején mozgott, hanem a prédikátorok, lelkészek odaálltak híveik mellé, mint gondjait felvevő testvérek, mint tanácsadó barátok a mindennapi élet súlyos problémái között. Ez az önfeláldozó példaadás a gyülekezetekben nem maradt hatás nélkül: akár az öskeresztények, a protestáns gyülekezetek is feladatuknak ismerték fel a szegénygondozást, ami megvetette a magyar protestáns szeretetmunkásság alapjait.

Az alapvetéstől az egész országra kiterjedő eredményes működésig érthetően óriási lépéseket kellett tenniük a protestáns egyházaknak, de – dicséretükre legyen mondva – megtették ezeket a lépéseket. Bátran mondhatjuk, hogy a világtörténelemben is páratlanul áll az anyagiakban szűkölködő magyar protestánsoknak az a mérhetetlenül nagy erőfeszítése, amellyel megalkuvást nem ismerő, százszázalékos magyar vezéreket neveltek a magyar népnek, a legkisebb parókiától kezdve fel egészen az erdélyi fejedelmi trónig. Az emberbaráti szeretetnek soha sehol fényesebb példaadását nem lehet megtalálni, mint azokban a protestáns kollégiumokban, amelyek évszázadokon keresztül száz- és ezerszámra ontották magukból az Istent, hazát és szabadságot szerető magyar intelligenciának a legnehezebb körülmények között is szilárdan helytálló tagjait.

A magyar önérték büszke könnyei futják el annak szeméit, aki végiglapozza e nevezetes kollégiumok (Sárospatak, Debrecen, Nagyenyed, stb.) történetét, melynek minden egyes lapja száz és száz bizonyítékot sorol fel arra, hogy a szeretetmunkásság oltárán a sár is arannyá válik. Mintha az Ur szavát hallanók e kollégium-történetek olvasása közben: „Egy rövid szempillantásig elhagytalak, de nagy irgalmassággal egybegyűjtelek”. (Ézsaiás próféta 54: 7.) Igen! A kiváló protestáns kollégiumok egybegyűjtötték az ősz magyar talajból kinőtt, addig elhagyott tehetségeket, hogy a nyomorúságból, a félszegségből kicsiszolva, a nemzet drágaköveinek csillogó kirakatába helyezték őket. Csak a szív, a mélyen, igazán érző, a mélyen, igazán szerető magyar szív végezhetette el azt a pompás munkát, amellyel a protestáns kollégiumok a nemzetet megajándékozták.

A magyar protestánsok emberbaráti tevékenységéről szóló beszámolóinkban lehetetlen volt elkerülni a kollégiumokról való megemlékezést. Lehetetlen volt, mert a szegény tanulók istápolása a protestáns vallásos életnek kezdettől fogva integráns része és így a kollégiumok története egyúttal a protestáns filantrópia története is. A szorosabb értelemben vett emberbaráti intézmények létesítése a protestánsoknál a XVIII. század közepén vette kezdetét. Addig az egyes gyülekezetek végezték lankadatlan kitartással a szegénygondozást, az árvák, özvegyek és elaggottak oltalmazását. A XVIII. század közepétől kezdve azután szinte észrevétlenül támadtak a különféle menházak, árvaházak, később a jótékony szövetségek és egyesületek, amelyek a legutóbbi évtizedekben egész sereg kórházat is állítottak fel.

A magyar protestáns társadalom – és itt nincs különbség evangélikusok, reformátusok és unitáriusok között – soha egy pillanatra sem tévesztette szem elől, hogy az emberbaráti szeretet munkálása nemcsak szent kötelesség, de életkérdés is Magyarországon, különösen a trianoni kényszerbéke óta. Ez az úgynevezett békeszerződés megszámlálhatatlanul sok protestáns jótékony intézményt szakított el az anyaországtól, de a protestáns akarat- és teremtő erőt nem tudta megbénítani: lüktet és épít fáradhatatlanul ez az akarat- és teremtő erő, Isten dicsőségére és sokat próbált nemzetünk boldogítására.

EVANGÉLIKUSOK ÉS REFORMÁTUSOK KÖZÖS INTÉZMÉNYEI

A magyar protestáns társadalom egyik legszebb s az élő nemzetszeretet és hitbuzgóság legáldásosabban munkálkodó alkotása a *Protestáns Országos Árvaház*. Ennek a nagyszerűen működő intézménynek alapjait 1859-ben Bauhofer György budai és Székács József pesti evangélikus lelkészek vetették meg.

Az árvaház épülete a VII. kerületi Szegényház-tér 1. sz. alatt, a fővárosi szegények háza, az országos kisedővöképző intézet és az Erzsébetvárosi róm. kat. plébánia és templom szomszédságában fekszik. *Elnöke* Pesthy Pál volt igazságügyminiszter, s mellette Brocskó Lajos vezeti a kitűnő intézményt. Az árvaház felvirágoztatója, újjászervezője Kochmeister Frigyes báró volt.

A protestánsok közös intézménye a *Bethánia-Egylet* is, melynek székhelye Budapesten (VIII., Gyulai Pál-utca 9.) van. Az egyletet 1903-ban több református és evangélikus lelkésszel és világi férfiúval együtt Szabó Aladár dr. református teológiai tanár alapította. Az egyletnek a hitélet felkeltése mellett a keresztyény könyörülő szeretet gyakorlása a feladata.

Ugyancsak itt kell említést tenni a református teológia (Budapest, Ráday-utca 28.) épületében fennálló *Protestáns Diák-menzáról*, amely református, evangélikus és unitárius főiskolai hallgatóknak szolgáltató alig számbavehető fillérekért elsőrangú étkezést. A menza *elnöknője* Ráday Gedeonné grófné, *ügyvezető elnöknője* pedig Ravasz Lászlóné.

Az *Országos Protestáns Patronázs-Egyesület* (Budapest, Királyi Pál-utca 10.) Ráday Gedeon gróf és Raffay Sándor bányakerületi evangélikus püspök elnöklésével végzi lélelmentő és nemesítő munkáját. Dunaalmáson (Komárom-megye) két szeretetházat tart fenn, ezekbe a népjóléti minisztérium és az igazságügyminisztérium utalja a rászorulókat. A szeretetházak *vezetője* Nagy Kornél református lelkész.

Ebbe a csoportba tartozik még a *Protestáns Nők Országos Szövetsége* is, amely Fáy Aladárné dr.-né *elnöklésével* fejt ki széleskörű és áldásos emberbaráti tevékenységet.

AZ EVANGÉLIKUSOK EMBERBARÁTI INTÉZMÉNYEI

A magyar evangélikus egyház és evangélikus társadalom szerény anyagi viszonyaihoz mértén nagyszerű áldozatot mutat be Istennek a szeretet munkaoltárán. Emberbaráti intézményei közül első helyen érdemel említést a *Luther-Szövetség*, amelyet 1918-ban Raffay Sándor bányakerületi püspök alapított. A szövetség, amelynek az egyházkerület valamennyi egyházközségében fiókja van, kiterjedt karitatív tevékenységet fejt ki. Minden rászorultat istápol, kórházmissziót lát el, műveli az iskolán kívüli oktatást s emellett minden gondja-bajában segítő kezet nyújt az evangélikus hívőknek.

A Protestáns Diákmenzához hasonló intézménye a magyar evangélikus egyháznak a *Luther-Otthon*, amelyet 1909 október 1-én nyitottak meg Budapesten az Üllői-ut 24. szám alatt. Az otthon egyetemi és műegyetemi hallgatóknak nyújt lakást és teljes ellátást.

Kitűnően működő intézmény az *Evangélikus Szeretetház* (Budapest, Balassa-utca 9.). 1921-ben alakult meg a *Fébe Evangélikus Diakonissza Egyesület* a bányakerületi püspök fennhatósága alatt. Az egyesület Pauer Irma főnöknő vezetésével fogházmissziót lát el s egyben a nyomorék és bűnöző gyermekek felkarolását végzi. Piliscsabán anyaházat és menházat tart fenn.

Az evangélikus gyámintézet a szegényebb gyülekezetek templom- és iskola-segélyezését végzi. – A budai evangélikus egyházközség vezetése alatt álló *Maria Dorottya Egyesület* a Luther Szövetséghez hasonlóan karitatív működést fejt ki. Az együletben főképen az evangélikus nők működnek hatékonyan közre. – A *Tabitha-Nőegyesület* (Budapest, IV., Deák-tér 4.) a pesti evangélikus egyház vezetése mellett szegénylátogatást és újszülöttek felruházását végzi. – A *budapesti protestáns iparosképző intézet* az iparostanoncok nevelése mellett továbbképző tanfolyamokat tart fenn és patronázs-munkát véggez a tanoncok között. A *budapesti fiasori ág. ev. nőegylet* (Felsőerdősor 6.) szegényeket támogat. Elnöke Kaczián János.

REFORMÁTUS INTÉZMÉNYEK

A református egyház és társadalom, hasonlóan a magyar evangélikusokhoz, az emberbaráti intézmények egész tömegét létesítette és tartja fenn. Az alapítás évéből kiindulva első helyen kell említenünk a budapesti *Belhesda Diakonissza-Intézetet és Kórházat*. 1866-ban kezdte meg működését e kiváló keresztyén alkotás.

A Bethesda-kórházat négy évvel a világháború kitörése előtt a Filadelfia Magyar Református Diakonissza-Egylet vette meg s a magyar nemzetet ért súlyos megpróbáltatások esztendeiben leírhatatlanul nehéz küzdelmet vívott az intézmény megmentése érdekében. Fenntart: gyermekágyas otthont a Bethesda-kórházban 30 ágygal; fiúárvaházat Pest-újhelyen 20 férőhellyel; leányárvaházat Gödöllőn 20 férőhellyel.

A két *Kálvineum* közül Fiúkálvineum van Hajdúböszörményben és Leánykálvineum Nyíregyházán. Az országos Református Lelkészegyesület kezdeményezésére 1914 őszén megnyílt Hajdúböszörményben a város és egyház tekintélyes támogatásával a Fiúkálvineum, amely elsősorban lelkészi és kántori árvákat fogad kebelébe, akiket teljesen díjtalanul lát el minden szükséges eszközzel és taníttat a Bocskay-főgimnáziumban. Az árvák által be nem töltött helyekre a református egyház hivatalnokainak, továbbá köztisztviselőknek és más foglalkozású szülőknek középiskolás gyermekeit is felveszi az intézet.

A Fiúkálvineumhoz hasonlóan még a háború előtt akarták megvetni a református lelkészek a Leánykálvineum alapjait is. Később, 1924-ben valósíthatták meg azt a tervet, hogy az ORLE a Leánykálvineum céljaira vegye meg a felső és középszabolcsi egyházmegye tulajdonát képező nyíregyházi leányinternátust. A leánykálvineumot pár évvel ezelőtt nyitották meg.

A *Lórántffy Zsuzsána-Egyesület* székhelye Budapesten, Kálvin-tér 1. szám alatt van. Célja az evangélizálás mellett a minden térre kiterjedő jótékonyosság. *Elnöke* Ravasz Lászlóné. Belmissziói, kulturális, gazdasági tevékenysége mellett az egyesület fenntartja a Lórántffy diakonissza-intézetet (Budapest, Család-utca 8–10), a Lórántffy diakonissza-kórházat (Budapest, Ilka-utca 51) és a Lórántffy-kollégiumot (Budapest, Gönczy Pál-utca 4.).

A *Nagypénteki Református Társaság* elnöke Festetich Andorné és Haypál Benő f. Célja elhagyott és árva gyerekek intézeti gondozása. Intézménye: Erzsébet-árvaház, (Budaörs, Kamaraerdő), 60 férőhely, 6 osztályú elemi és kétéves gazdasági iskolával, 6-14 éves gyermekeknek.

A *Magyar Evangéliumi Keresztyén Diákszövetség* Budapesten, Hársfa-utca 59. szám alatt, egyetemi és főiskolai diákotthont tart fenn. A *Magyar Kálvin Szövetség, Keresztyén Ifjúsági Egyesület, Magyar Keresztyén Misszió Szövetség, Magyar Keresztyén Leányegyesületek Nemzeti Szövetsége, Magyar író Református Tanítók Országos Egyesülete* és a *Budai Református Nőegylet* gyakorolják még eredeti feladatuk mellett a keresztyén jótékony-ságot is.

Külön kell felemlítenünk még

A *Református Lelkésznek Országos Szövetségét*, amely Ravasz Lászlóné vezetésével nemrég alakult meg és az elhagyott özvegyek és árvák segélyezését tűzte ki feladatául. A szövetség Budapest környékén gyönyörű kastélyt vásárolt. Az anyagi erők megteremtésében nagy része volt a Magyarországot ért szerencsétlenség jóvátételéért küzdő nemes Rothermere lordnak, aki az 1928. év folyamán tekintélyes összeget adományozott a szövetség céljaira.

AZ UNITÁRIUSOK INTÉZMÉNYEI

Az unitárius emberbaráti intézmények közül, alapítási évét számítva, legrégebb az *Unitárius Nőszövetség*, amely Józán Miklósné elnöklésével a szegénygondozás minden ágára kiterjedő nemes tevékenységet fejt ki. A szövetségnek a vidéki egyházközségekben fiókjai vannak.

A Nőszövetséghez hasonlóan karitatív és patronázs-munkát végez a *Perczellné Kozma Flóra Leányegyesület*, amely Enyedy Róbertné vezetése alatt áll.

Közismert az a meleg rokoni összetartás, amely a magyar unitáriusokat angol és amerikai testvéreikhez fűzi. Ez az igazán lélekiemelő rokoni összetartás készítette később az angol és amerikai unitáriusokat, hogy a csonka országban maradt magyar unitáriusok számára megvessék egy miszsiós ház alapjait. Budapesten (IX., Rákos-utca 3.) telket és házat vásároltak, ami azután lehetővé tette, hogy a valóban szerény anyagi eszközökkel rendelkező magyar unitáriusok otthon teremthessenek egyetemi hallgatóik számára.

Fel kell még említenünk a *János Zsigmond* unitárius cserkészcsapatot, mely Sikó Dezső fővárosi testnevelési tanár vezetésével figyelemreméltó könyörületmunkát is végez.

AZ IZRAELITA VALLÁS EMBERMENTŐ MUNKÁJA

Az izraelita vallás emberbaráti munkája Magyarországon egyidős az izraeliták letelepedési lehetőségével, hitközségbe való tömörülésével. Addig, míg a zsidók csak meghatározott városokban és helyen lakhattak, csendben gyakorolták a jótékonyt. A gazdag segítette a szegényt, pénzzel, ruhával, élelemmel. Támogatták egymást, különösen erősen kifejlődött a szegény tanulni vágyó ifjak segítése, akik városról-városra járva keresték a bölcs tudósokat, és a vándorló szegények támogatása. Később a jobbmódúak már meghatározott adószerű összegeket raktak össze, amelyeket időközönként szétosztottak az arra reászorulok között.

Mikor azután hitközségeket állíthattak fel és szabadon mozoghattak, nyomon követte ezt különböző jótékony intézmények szervezése és működése. Az ilyen intézmények között legelsőek voltak azok, amelyek a szegény betegek gyógyításával és a halottak eltemetésével foglalkoztak. Amint azután egy-egy hitközség vagyonban és számban gyarapodott, úgy szélesbítették az ilyen jótékony intézmények is a maguk hatáskörét, egyre inkább terjeszkedve terület dolgában is, ami azt jelenti, hogy nemcsak zsidóvallású szegényeket támogattak, de nemzsidó vallású nyomorgókon is segítettek.

A legtöbb izraelita hitközség egyik első emberbaráti tevékenysége a kórház és a Szent egylet felállítása volt (ez utóbbi néhol még a hitközség szervezését is megelőzte), amelyek rendszerint szoros összefüggésben működtek és működnek egymással. Ugyancsak a legtöbb hitközségben, vagy legalább is a hitközség támogatásával alakultak izraelita nőegyletek és különböző címmel, de hasonló céllal szegény gyermekeket támogató jótékony intézmények. Az intézmények hosszú sora a legszebb bizonyosága annak, hogy az izraeliták milyen nagy és eredményes munkát fejtenek ki az emberbaráti mozgalmakban. '

A magyarországi izraelita filantrópikus szervezetek létesülése, működése szoros összefüggésben van az izraelita hitközségekkel. A fejlődés, a működés valamennyinél egyforma, így tehát, ha a pesti izraelita hitközség működését részletesen tekintjük, pontos képet nyerhetünk a magyarországi vidéki izraelita emberbaráti intézményekről is, csupán a főváros és a vidék közötti általános különbségeket kell figyelembe venni.

PESTI IZR. HITKÖZSÉG

1800-ban indult meg hatósági elismeréssel a pesti izraeliták hitközségi élete. A hitközség már 1805-ben kórházat alapított és a hitélet mellett megkezdte filantrópikus munkálkodását.

Az 1840-es évektől kezdődőleg és az 1900-as években a pesti izr. hitközség olyan intézményeket keltett életre, amelyek világhírűvé tették a hitközség filantrópikus munkálkodását. Ezekről az intézményekről alább számolunk be.

Az emberbaráti tevékenység szervezett ellátása céljából a hitközségnek külön jótékonyági ügyosztálya van. A hitközség jótékonyági akcióját a „Jótékonyági tanács” irányítja. 1924-ben 2500 család részesült állandó, 3000 család időleges vagy alkalmi segélyben, 5000 család mazothsegélyben, 250 iskolásgyermek reggeliben, 1100 felnőtt és gyermek ebédben, illetve vacsorában, 2000 iskolásgyermek téli ruházásban és 120 menyasszony kiházásitási segélyben.

Az ügyosztály útján nyújtott segélyezéseken kívül a hitközség kebelében más segélyalapok is működnek és fejtenek ki áldásos tevékenységet. Ezek az alapok a hitközség elnöki ügyosztálya keretében létező Magyar Zsidók Segélyalapja és a szemérmes szegények alapja, valamint a rabbiság tagjainak és a körzeti rabbik nevén álló segélyalapok.

Az ügyosztály szociális tevékenysége 1928-ban újabb akcióval bővült, amennyiben megnyitotta a „polgári étkezőt”. Az étkező célja, hogy az értelmiséghez tartozó, tönkrement, vagy kiskjövendelmű egyének olcsó és ízletes ebédhez jussanak. A jótékonyági ügyosztály többféle formában nyújtott 1928-ban is anyagi segélyt. Pénzsegélyt adott munkaképteleneknek, betegeknek, vagy munkanélkülieknek, azok özvegyeinek és családtagjainak és egyéb érdemes szegényeknek 4-80 pengőig. Ilyen segélyt 1928-ban több mint 600-an kaptak. A pénzügyi segélyezés második formáját az existenciális segélyek adták. A segélyezés harmadik formái voltak a kisebb-nagyobb összegű alkalmi segélyek.

Segélyezte még az ügyosztály az egyetemi hallgatókat is tandíjjal, a középiskolai tanulókat tandíjjal, tankönyvekkel. Gyorssegélyt adott kórházból, fogházból, toloncházból távozóknak, a fővárosból elköltözőknek, vagy átutazóknak. A főünnepek alkalmával több ezer családnak, valamint egyes intézmények lakóinak ünnepi segélyt juttatott.

A hitközség költségvetésében az 1929. évre az ügyosztály céljaira 243.453.84 pengőt irányzott elő az 1928-as költségvetés 216.607-56 pengőjével szemben. Az ügyosztály *előjárója* Zahler Emil dr.

PESTI CHEVRA KADISA

A Chevra Kadisa, a Szentegylet, a zsidóság egyik legősibb intézménye, melynek gyökere a Talmud koráig nyúlik vissza. Főfeladata a halottak eltakarítása a hagyományos szokások szerint, de feladatának tartja a szegények és betegek gyámolítását is.

A pesti Chevra Kadisa 1788-ban létesült, amikor a pesti zsidó halottak Óbudára szállítása rendkívüli nehézségekkel járt s a városi tanács a zsidóknak a mai Ferdinand-hid alatt temetkezés céljára telket engedett át ingyenesen. Ily módon a pesti Chevra Kadisa létesülése 12 évvel megelőzte a pesti izraelita hitközség tulajdonképeni megalakulását. A Chevra áldásos működését jellemzi, hogy a temetések 70%-a teljesen díjmentes, sőt a díjmentes temetések 75%-ánál még a holttestnek a temetésre való szállítása körül felmerülő költségeket is a Chevra Kadisa viseli. A Chevra Kadisa a temetkezésen kívül intenzív tevékenységet fejt ki a szegénygyámolítás terén és emberbaráti intézmények segélyezése körül. 1925-ben e célra egy milliárd koronát fordított. A Chevra áldásos működése a maga valóságában emberbaráti intézmények létesítésében és fenntartásában bontakozik ki.

1865-ben néhai Kann Ármin nagylelkű adományt juttatott a Chevrának azzal az elhatározással, hogy elszegényedett Chevra-tagok részére öreg napjaikra otthon biztosíttassék. Így létesült az „Aggok Háza”. Az Aggok Házában a mai napig 200 elaggott Chevra-tag, illetve Chevra-tag neje kapott teljesen ingyenes elhelyezést. Az 1925-ben eszközölt ráépítés újabb 100 agg elhelyezését tette lehetővé. 1910-ben létesült a „Szeretetház”, amelyben felekezeti különbség nélkül 75 gyógyíthatatlan beteg nyer gondozást. A „Szeretetház” épületében van 1919 óta a „Szeretet-kórház” 60 ágygal, röntgen-intézzettel, laboratóriummal és fizikai gyógyintézzel.

1923-ban nyílt meg a „Szeretetház” mellett levő „Felnőtt Vakok Otthona”, amelyben 75 személy és pedig részben felnőtt vak, részben gyógyíthatatlan beteg kap elhelyezést

és gondos ápolást. 1918-ban létesült ugyancsak a „Szeretetház” mellett a „Menedékház”, melynek az lett volna rendeltetése, hogy abban az elaggott tagok 1–2 szobából és konyhából álló lakást kapjanak. Alig kezdte meg azonban a Chevra Kadisa a „Menedékház” építését, kitört a forradalom, mely arra készítette a Chevrát, hogy a „Menedékházat” szükséglakások céljára engedje át.

A PESTI IZR. HITKÖZSÉG KÓRHÁZA

A pesti zsidóhitközségnek 1841-ben nyílt meg a Gyár-utcában József nádor jelenlétében a maga korában nagyon megfelelő kórháza. 1802-ben alapították és mostani nagy kiterjedésében 1889-ben adták át rendeltetésének a hitközség mai kórházát. A kórház két pavillonból áll és 240 ágya van. A kórház kebelében működik a Bródy József és neje Weiszbürg Fanny által alapított *Tüdőgondozó Intézet*, amelyben 1928-ban 1562 beteget gyógykezelték. A Zsidókórház tökéletes röntgen-intézettel, fizikai gyógyintézettel és orvosi laboratóriummal van felszerelve. A kórházzal 1919-ben gazdaságilag egyesítették az 1896-ban épült *Bródy Zsigmond és Adél nevű viselő gyermekórházat*. 1928-ban a Zsidókórház fekvőágyainak számát 321-re emelték és ezzel a betegforgalom 12%-al emelkedett. A Zsidókórházba 1928-ban 6377 beteget vettek fel, ebből zsidóvallású volt 3635, keresztény 2742. A Kaszab-poliklinikára bejáró betegek száma volt 1928-ban 65.006, ebből zsidóvallású 26.002, keresztény 30.904.

A kórházi bizottság *elnöke* dr. Löw Sámuel. A kórház *igazgatója* dr. Alapy Henrik.

KASZAB ALADÁR ÉS JÓZSA POLIKLINIKA

A pesti izr. hitközség kórházában az ambuláns betegek száma évről-évre oly hatalmas mértékben emelkedett, hogy a kórház rendelőhelyiségei az ambulancia lebonyolítására elégteleneknek bizonyultak. Ezt a körülményt felismerte Kaszab Aladár és 1923-ban az összes ambulanciák befogadására alkalmas poliklinika felállítása céljából a maga és neje, Weiszkopf Józsa nevére alapítványt létesített.

A poliklinika építkezése 1923-ban indult meg és Kaszab Aladár nagylelkű áldozatkészségéből 1925. év tavaszáig felépült; 1925 május végén átadták rendeltetésének. Az ambuláns betegek száma majdnem megkétszereződött a poliklinikával, amely szervezetileg a pesti izr. hitközség kórházának elválaszthatatlan alkatrésze azzal, hogy működése közvetlenül egy kuratórium felügyelete alatt áll.

A PESTI IZR. HITKÖZSÉG FIÚÁRVAHÁZA

1869-ben létesült. Az árvaháznak – amelynek három ingatlana van Budapesten – székháza a Vilma királyné-út 25. sz. alatt emelkedik. Tahitótfalun az árvaház külön nyári üdülőtelepet tart fenn. Az intézetben az árvák 6–16 éves korukig kapnak elhelyezést. Az intézetben négyosztályú elemi iskola van az elemista növendékek számára. Az intézet többi növendékei polgári és felső kereskedelmi iskolákat és gimnáziumot látogatnak. Az átlaglétszám 1928-ban 148 volt. Az árvaház *elnöke* Vida Jenő, *igazgatója* Hertzka János, *ügyvezető igazgatója* Kabos Géza.

EGYÉB INTÉZMÉNYEK

Az Országos Izraelita Patronázs-Egyesület áldásos működését 1910-ben kezdte meg néhai Neumann Ármin és más buzgó közéleti férfiak kezdeményezésére. Tizennyolc esztendő fennállása alatt kétezernél több pusztulásnak kitett gyermeket és fiatalkorút gondozott. Azonos kapcsolatot tart fenn a rokoncélú, masfelekezetű és felekezetközi intézményekkel és azokkal együtt szolgálja az embernemesítés nehéz, de áldásos munkáját.

Központi Zsidó Diáksegítő-Bizottság 1922 október havában alakult néhai Vázsonyi Vilmos, Lederer Sándor, Hevesi Simon; Szabolcsi Lajos és Fellner Leó vezetése alatt. A numerus clausus miatt külföldre kényszerített zsidó főiskolai hallgatók segítő akcióját intézi.

Az Izraelita Szünidei Gyermektelep-Egyesület 1909-ben alakult. Célja testileg gyenge, de nem beteg 7-13 éves szegény iskolásgyermekek nyaraltatása. Az egyesület élén annak megalkotása óta dr. Grauer Vilmos és dr. Fischer Gyula főrabbi, *elnökök állanak. Az egyesület ügyvezető igazgatója* Galambos Jenő.

A Bródy Zsigmond és Adél Gyermekkórház 1896-ban alapította Bródy Zsigmond főrendiházi tag felesége emlékének megörökítésére. A gyermekkórház 177 ágyas és hat pavillonból áll. *Igazgatója* Grósz Gyula.

Lovag Wechseltmann Ignác és neje Neuschloss Zsófia alapítványi vakok intézete (Mexikói-út 60). A pesti izr. hitközség felügyelete alatt áll. *Igazgató* Adler Simon, célja vak gyermekek oktatása.

Izr. siketnémák országos tanintézete (Bethlen-tér 2). *Igazgató* Tolnai Béla. Alapítványi tanintézet siketnémáknak. Hatosztályu elemivel és internátussal. Szegényeknek ingyenes 120 férőhelyet ad.

Magyar izr. kézmű- és földműves-egyesület (Damjanich-utca 8). *Elnökök* Klein Gyuláné, Fellner Leó. Ipari pályára készülő szegény gyerekek támogatása az egyesület célja. Fenntart Iparos tanonc-otthont 30 férőhellyel, kertészeti telepet 30 férőhellyel.

Pesti izr. nőegylet (Kertész-utca 46). *Elnök* kemenesfalvai Deutsch Antalné. Intézményei: Leányárvaház (Hungária-körút 7.) 120 férőhellyel. Árvalányotthon 29 férőhellyel, csepeli Weisz Alice gyermekágyas otthon 45 férőhellyel. A Pesti Izraelita Nőegylet mellett a kerületekben külön nőegyletek működnek. Így a IV. kerületben, az V. kerületben, a VI., VII., VIII., IX. és X. kerületben és a Zuglóban.

Magyar Izraelita Nőegyletek Országos Szövetsége (MINOSz). 1922-ben létesült. Célja az ország összes izraelita nőegyleteit közös jótékony munkára fogni. Szövészeti és csipkeverő iskolája van. *Elnöke* Baracs Marcellné.

Orsz. magyar izr. közművelődési egyesület. (Rákóczi-út 17.) *Elnökök* dr. Baracs Marcell és dr. Hevesi Simon. Diákmenzát tart fenn.

Fővárosi szegény gyermekkert-egyesület. (Akácfa-u. 32.) *Elnök* Molnár Frigyes. Óvodákat és napközi otthonokat tart fenn 200–250 gyermek számára.

Ahavász Réim. Felebaráti Szeretet Egylet. A közkórházakban fekvő szegény zsidók ingyenes rituális ételmezését intézi és gyászoló szegény családokat segítyez. 1900-ban létesült. *Elnöke* Ungár Ármin.

BUDAPESTI ORTODOX HITKÖZSÉG

A hitközség *Chevra Kadisája* nagyarányú filantrópikus munkát fejt ki. *Elnöke* dr. Friedmann Izidor. A Chevra Kadisából indult ki az *ortodox-kórház* létesítésének gondolata, amely 1920-ban a Városmajor-utca 64/66. sz. alatt meg is nyílt és az egyetlen ortodox kórház a világon. 40-50 férőhelye és szanatóriumi része is van. A kórház *igazgató-őorvosa* dr. Rosenák Miksa. Ugyanő a vezetője a hitközség nyilvános ambulatóriumának. 1822-ben alapította a hitközség az aggokházát. A *Nőegylet* 1910-ben alakult. Elnöke dr. Schächter Jakabné. 1914-ben létesült a szegények ingyen ebéddel való ellátására az Ortodox Népasztal Egyesület. A hitközség keretén belül 1874-ben alakult az *Országos Bikur Cholim Egyesület*, a betegek gyámolítása és rituális étellemmel való ellátása céljából. Elnöke dr. Sebestyén Antal. A *Hizoháru* bizottság a Budapesten, vidéken és külföldön tanuló talmudistákat látja el havi segéllyel, ruhával, cipővel.

A Heiden Dóra elnöklete alatt működő *Hanna Gyermekvédelmi Egyesület* naponta 200 gyermeknek ad ingyen ebédet és évenként többszáz gyermeket ruház fel. A *Budapesti Talmud Egyesület* évi 30.000 pengős költségvetésének felét teljesen jótékony célokra fordítja. *Elnöke* Fleischmann Manó.

Vannak még kisebb jelentőségű, vagy alkalmi egyesülések, amelyek szintén a jótékonykodást, elesettek gyámolítását tűzték ki céljukul. Kisebb méretekben, de hasonló szellemben végzik hivatásukat a vidéki izraelita hitközségek kebelében vagy támogatásával működő jótékony intézmények is.